

ורב אמונים

עלון שבועי מבית 'בני אמונים'

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפילה בפרשה

'ולא נתת ה' אלקינו לגויי הארצות'

"וביום השביעי יהיה לכם קדש" (לה ב)
דרש רבי יהונתן אייבשיץ:

בשונה ממצוות רבות שיש מאומות העולם שמקיימים אותן, התייחדה מצוות השבת בכך שרק עם ישראל מקיימים אותה. באורח פלא בחרו כל האומות כיום מנוחה דווקא את הימים הסמוכים לשבת, ויום השבת התייחד למנוחת בני ישראל בלבד.

בוודאי פעל זאת הקדוש ברוך הוא למענו. שהלוא אמרו חכמים (שבת ק"ח ב) ששמירת השבת מגינה על ישראל משעבוד האומות, ואילו הייתה אומה נוספת שומרת את השבת, היה בכך פתחון פה למקטרגים, שלא רק ישראל שומרים את השבת.

על טובה זו אנו מודים באריכות בתפילת יום השבת: "ולא נתת ה' אלקינו לגויי הארצות, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים, וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים, כי לישראל עמך נתת באהבה - לזרע יעקב אשר בס בחרת".

ערוך דבש' ח"ב דרוש ג

הקדמה עדיפה מהידור

"והנשאים הביאו את אבני השפה ואת אבני המזלזים לאפוד ולחשן" (לה כ)

"מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים: 'יתנדבו ציבור מה שמנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו...' ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם; והנשאים' כתיב" (רש"י).

על שולחנו של הרדב"ז, רבם של יהודי מצרים, עלתה שאלה על אודות אדם שהיה חבוב בבית האסורים, ולאחר מסכת שתדלנות הותר לו לצאת יום אחד בשנה לתפילה במניין. האיש התחבט בשאלה באיזה יום יבחר, והרדב"ז פסק לו שכוון שכלל נקוט בדינו: "אינ מעבירין על המצות" (פסחים ט"ד ב), עליו לצאת להתפלל במניין בהזדמנות הראשונה שתתאפשר לו, ואף אם לא יהיה זה יום חשוב במיוחד במעגל השנה.

ראיה לדברי הרדב"ז הביא רבי עקיבא יוסף שליזינגר בעל **'לב העברי'** מהמבואר בדברי רש"י שלפנינו שהנשיאים נתבעו על כך שהמתינו מלהרים את נדבתם עד שיתנדבו יתר העם. הרי מצינו שאף שכוונתם באיחור המצווה הייתה לשם שמיים, שהלוא המצווה נקראת על שם גומרה (סוטה י"ג א), נתבעו הנשיאים על כך שלא הזדרזו לקיימה.

ש"ת הרדב"ז ח"ד סי' אלף פ"ז; 'תורת יחיאל' אות תתרט

להקדיש את הרצון הראשון לה'

"יהם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר" (לו א)

דרש הש"ת אמת' כי פסוק זה מורה שבשל הסיבה

איש אמונות רב ברכות

"אלה פקודי המשכן משפן העדת אשר פקד על פי משה" (לח כא)

"ואלה פקודי המשכן, כך פתח רבי תנחומא בר אבא (משל' כ"ח ב): 'איש אמונות רב ברכות', אתה מוצא כל מי שהוא נאמן הקדוש ברוך הוא מביא ברכות על ידיו... 'איש אמונות' זהו משה שהוא נאמן של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (במדבר י"ז ז): 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', הו' איש אמונות. 'רב ברכות' שכל הדברים שהיה גובר עליהם היו מתברכים, לפי שהוא נאמן" (שמו"ר נ"א א).

הסבר נוסף על הסיבה שמה רבנו נקרא 'איש אמונות' פירש בספר 'נחמד מזהב':

האדמו"ר רבי יחזקאל מקוזמיר פירש שלפיכך אמרו חכמים (ברכות נ"ג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך". משום שעניית אמן מסמלת ענווה, שכן לעומת המברך שעושה זאת מחמת תועלתו האישית, העונה אמן אינו מחשיב את עצמו אלא מבקש שתתקיים ברכת חברו, ולכן גדול הוא וצמו המברך. על פי דברי ניתן לברך שמה רבנו שהיה עניו מכל אדם כונה "איש אמונות", מפני "שרצה שכל ישראל יברכו והוא יענה אמן".

בעל 'חסד לאברהם' מרדומסק הוסיף ואמר שאף שמו של משה רומז לתיבת 'אמן', שכן סופי התיבות של האותיות המרכיבות את השם 'משה' - מ"ם ש"ן ה"א הם 'אמן'.

ובדרך אגב, בעל 'מגלה עמוקות' מפרש כי הפסוק: **"איש אמונות רב ברכות"** המוזכר במדרש כאן, בא ללמד כי "גדול העונה אמן יותר מן המברך" וכיצד? "רב" פירושו גדול, ככתוב: "ורב יעבד צעיר" (בראשית כ"ג ב). וזהו שאמר הכתוב: "איש אמונות" - העונה אמן "רב ברכות" - מעלתו רבה ממעלת המברך.

'מגלה עמוקות' וי"ש; 'נחמד מזהב' פקודי; 'חסד לאברהם' תצה

שבכל בוקר מתחדשים רצונותיו של האדם, על כל בר ישראל להקפיד להקדיש את רצונו הראשון לעבודת ה'. אמר רבי יצחק מאלצאן כי רעיון זה עומד מאחורי הסיבה שאנו מסמיכים את בקשת: "יהי רצון... שתרגילנו בתורתך" לברכת "המעביר שנה". מיד עם העברת השינה מעיינינו והתחדשות רצונותינו, אנו מצהירים כי רצוננו אך ורק לעסוק בתורת ה' ומצוותיו, ולאחר שהתחלנו את היום כראוי, בוודאי ימשיך הרצון הטהור לאורך היום כולו.

שפת אמת' תר"מ; 'שיח יצחק' על סידור התפילה - המעביר שינה

גלימתו של נפוליאון בבית הכנסת

"ויעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאות אשר צבאו פתח אהל מועד" (לח ה)

בנות ישראל היו בידן מראות שראות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן" (רש"י).

המהר"ל הביא בשם בעל ספר האגודה שאין לתפור מעיל לספר תורה מאריג ששימש לצורכי הדיוט, וכפי שאמרו חכמים (מנחות כ"ב א), שאין להעלות על גבי המזבח עצים שהשתמש בהם הדיוט.

הרמ"א (או"ח קנ"א א) פסק כן להלכה, אך כתב ה'מגן אברהם' (שם ה) שאיסור זה אינו אמור אלא אם משתמשים בחפץ כמות שהוא, מבלי לשנותו. אולם אם שינוהו ועשאוהו לכלי אחר מותר להשתמש בו, וכפי שמצינו שעשו את הכיור ממראות הצבאות.

חסידים מספרים כי בעלות האדמו"ר רבי משה מלעלוב לארץ ישראל, קבל בבית המדרש שייסד בירושלים פרוכת שנתפרה מגלימת הקיסר הצרפתי נפוליאון לאחר שהטביל אותה במקוה. את הגלימה קיבל בירושה מאביו, האדמו"ר הראשון מלעלוב, אשר קיבלה מידי נפוליאון בעת שנוכח בגודל קדושתו, כאשר חזה מראש את נפילת צבאו במלחמה עם רוסיה.

ש"ת מהר"ל סי' קיד; קובץ 'מעין החסידות' ג עמ' 61

מאה ברכות לחיזוק האמונה

"ואת אדני הפרכת מאת אדנים" (לח ז)

כתב 'בעל הטורים' כי כנגד מאת האדנים שהצטוונו לקבוע במשכן, תיקנו חכמים לברך מאה ברכות בכל יום. ורמז לדבר מלשון הכתוב (שה"ש ה טו): "מִיִּסְדִּים עַל אֲדָנִי פִּז", "על" בגימטריה מאה, כלומר: מאה הברכות התייסדו לזכר "אדני פז".

הוסיף וביאר ה'חידושי הרי"ם' כי כפי שהאדנים היו היסוד של המשכן, כך תקנת מאה הברכות היא אבן יסוד לחיי היהודי, שהמקפיד לקיימה זוכה להפנים בכך שהקדוש ברוך הוא אדון הכול.

'אמרי הרי"ם'

בזכות מאה ברכות שורה השכינה

"ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד פי שכן עליו הענן וקבד ה' מלא את המשכן" (מ לה)

כתב רבנו אפרים:

"מלא את המשכן" - ראשי תיבות: 'מאה'. רמז הכתוב בכך, שכפי ש'קבד ה' מלא את המשכן', כך שורה השכינה בבתי כנסיות שמקפידים בהם על אמירת מאה ברכות.

'רבנו אפרים' על התורה; תוספות השלם עמ' רסא

ברכות השחר
בחברותא -
מוקפים
בישועות.

דברים נפלאים על מעלת עניית אמן כותב
רבנו יחזקאל קצנלנבוגן בעל 'כנסת יחזקאל'
בצוואתו הידועה (עמ' ג):

"הנני פוקד על אמי". מנעו כל מחשבות זרות, ולענות אמן בקול רם...
ובזכות אמן יהיו בתיכם מלאים כרמון, ותעלו פטוב-שמן, והקמים עליכם יהיו
כדומן, ויצילכם ה' משעיר ותימן, ותזכו לעלות למקום ששם גדל קנמון
[עצי ירושלים של קנמון היו (שבת ס"ב א)] ...

ברכות השחר: בקול בכוונה בחברותא.

החודש אשר ישועות בו מקיפות

בקשות 'הרחמן' (ז)

'הכרת הטוב' בברכת המזון

בסדר בקשות 'הרחמן' סידרו חכמים ברכה מיוחדת שאותה מברך האורח האוכל על שולחן אחרים. מקורה של 'ברכת האורח' היא בזדרי הגמרא בברכות (מ א): "כ"ז הא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: בעל הבית בוצע... ואורח מברך, כדי שיברך [את] בעל הבית. מאי מברך: יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא. ורבי מוסיף בה דברים: ויצלח מאד בכל נכסיו, ויהיו נכסיו ונכסיו מוצלחים וקרוים לעיר, ואל ישלטו שטן בבעשי ידיו ולא בבעשי ידיו, ולא יזדקק [ידומן] לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועון מעתה ועד עולם."

חשיבותה של ברכה זו רבה היא עד מאוד. בעל הסמ"ג (עש"כ א) אף הביא לה בשם הירושלמי מקור מן התורה (דברים ה'): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" - "את" לרבות בעל הבית". והיעב"ץ בסידורו האריך במעלתה וכתב: "התמיהה עלינו... שהקלנו בו והשלכנוהו אחרי גוינו, וכן לא יעשה."

על הגר"ז מבריסק העידו כי היה מדיקק בברכה זו ומחשיבה עד מאוד, וכשהתארח אצל מקורבו רבי וולף רוזנרטן בשוויץ המליץ לו: "בכל הזדמנות שיזדמן אורחים על שולחן, תבע מהם לברך בברכת האורח" (הרב מברסק ח"ד עמ' 467).

עצם העובדה שתיקנו חכמים ברכה מיוחדת לאורח האוכל על שולחן בעל הבית מבטאת את חשיבותה וחובתה של הכרת הטוב הנדרשת מהאדם כלפי מי שהיטיב לו, שמחמתה חייבוהו לברכו על כל מה שטרח למענו.

במילותיו המיוחדות הפליא לבאר זאת הפלא יועץ (ערך הליל): "המקבל טובה מחברו ראוי להללו ולברכו בסתר ובגלוי שלא להיות כפוי טובה. ואפילו על פרוסת לחם שאוכל אצל בעל הבית תקנו רבותינו ז"ל שברך לבעל הבית... כל שכן המקבל מחברו טובה יתרה וכל מין הגאה בין כסף בין שוה כסף שמחויב לברכו, ובה יחולו ברכות על ראשו..."

קל וחומר למלך מלכי המלכים רבי ישראל נג'ארה בקונטרס 'כלי מחזיק ברכה' (פ"ב) מפרש שברכת האורח שולבה בברכת המזון כדי שנקבל ממנה השקפה נכונה על ברכת המזון. שאם חייבו חכמים את האורח להודות לבעל הבית, אף שלא נתן לו חיים אלא אלהי השעה, על אחת כמה וכמה עלינו להודות לקדוש ברוך הוא שנתן לנו חיים וסיפק כל צרכינו מיום לידתנו ועד עתה. ואכן, בדבריו שם קובל רבי ישראל

נג'ארה על אורחים שמברכים את ברכת האורח בהטעמה כדי למצוא חן בעיני בעל הבית, ואילו את ברכת המזון שהיא עיקר ההודאה למי שהיטיב ומיטיב עימנו בכל יום ויום, הם מברכים במרוצה.

ההעשרות לא תביאהו לידי חטא כאמור, עיקרה של ברכת האורח היא: "שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא". האבודרהם פירש זאת כך: "לא יבוש בעולם הזה - מחמת עוני. ולא יכלם לעולם הבא - מחמת עונות שיהיו בידו". ביאר זאת רבי ישראל יונה לנדא אב"ד קעמפנא על פי הכתוב (קהלת ה יב): "עשר שמור לבעליו לרעתו", והיינו שהעושר עשוי לטורדו מהעולם הבא חלילה. ועל כך מבקש האורח: "שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה" - שלא יבוא לידי עניות, ועם כל זאת "ולא יכלם לעולם הבא" שהעשרות לא תהיה לרעתו, שלא יבוא לידי חטא מחמתה אלא בצמיה לו אך גדולה בעולם הבא (מעון הברכות ברכות מז א).

רבי יצחק זאב ידלר מחכמי ירושלים ביאר כי ברכה זו נתונה לבעל הבית במידה כנגד מידה; כיוון שבעל הבית הציל את אורחו מבושת העניות, בכך שקיבלו בסבר פנים יפות, ראוי לאורח לברכו שלא יבוא לידי בושה וכלימה לעולם. וכפי שמבואר ברבי"א (קידושין ט ב) ששכר מצוות הכנסת אורחים ניתן לאדם בעולם הבא, ופירותיו - בעולם הזה (תפארת הגר"ז עמ' עה).

'בושה' בעולם הזה ו'כלימה' בעולם הבא

את הסיבה שנקטו לשון 'בושה' על העולם הזה ו'כלימה' על העולם הבא, יש לפרש על פי מה שביאר המלבי"ם (יחזקאל לו לב) ש'בושה' היא כשאדם מתבייש מעצמו, ואילו 'כלימה' היא כשהזולת ממלמנו. ומברך האורח, שלא ייכשל בעל הבית בחטא וממילא "לא יבוש... בעולם הזה" - מעצמו, "ולא יכלם לעולם הבא" - כשיעידו בפניו על עוונותיו (בית ועד לחכמים ח"ד עמ' ז).

'כלימה' גדולה מן ה'בושה', ככתוב (ישעיה מה טז): "בושו וגם נכלמו" (שערי תשובה א כב). רבנו יונה (בבות ג א) מבאר כי אכן בושת הנפש לאחר היפרדה מהגוף גדולה ממה שהייתה מתביישת בעודה בתוכו. כי מידת השכחה מקורה בטבע הגופני, ולכן גם אם יעשה אדם מעשה מכווער ונתבייש בו מבני אדם, בתוך שנה יא ושתנים ישתחך הדבר ממנו או יתיישן ותסור טרדתו מליבו. אך כאשר הנפש נפרדת מהגוף הגשמי אין שכחה לפניה, כי כולה ברה וזכה, וכשמתביישת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לעולם ולעולמי עד תעמוד בבושתה, וכמו בפעם הראשונה, כך תעמוד מבושת לעולם.

פרשיית השוחד שלא נבראה

היהודי חושש להסתכן."

בשעת לילה מאוחרת החל המבצע. מאות יודים, אנשים נשים וטף, יצאו ממוחן שנימוך מראש מנהלת הנמל והחלו לצעוד בהירות לעבר האונייה שאמורה הייתה להובילם לחוף מבטחים.

אט אט הם עלו על הספינה. קשישים וחולים נלחצו בידי צעירים, ופעוטות נישאו בידי הורים. על האונייה עמדו סדרנים שכיוונו את הנוסעים איש איש לחדרו. משתמלאה האונייה, היא הפליגה מייד לדרכה, ושפתותיהם של רבי שמאי ושותפו לא חדלו מלמלמל פרקי תהילים - הן מי כמוהם ידע עד כמה מסוכן הוא המבצע.

לפתע, אשר יגורו אליהם בא; צעקה חדה פילחה את דממת הלילה, ואלומת אור עוצמתית קרעה את מסך החשכה. מאי שם הופיעה סירת משטרה עמוסה בשוטרים, מהם קצינים עטורי דרגות, אשר הורתה לאונייה לעצור.

הסירה נצמדה לאונייה, סולקו הכלים הושלך ממנה אל על ונפתע על מוקל הסיפון. הראשון שעלה על גביה היה לא אחר מהמפקד היהודי, כשאחריו עולים יתר השוטרים.

אכן, כפי הנראה קיבל האיש לפתע רגליים קרות ומתן חשש פן יבולע לו החליט לחבל בהצלחת המבצע.

ליבו של אהרן נפל בקרבו מרוב חרדה. הייתכן כי כבר בשלב זה יידון המבצע לכישלון?! אהרן הביט לעבר רבי שמאי ששפתיו לא פסקו לרגע מלמלמל פסוקי תהילים. נראה היה כי אף הוא ופקחותו לא ידע כיצד להתמודד עם ההפתעה.

אהרן ניסה להתחנן ב'מאמע-לשון' למפקד, זה שאך לפני כמה ימים כה האיר לו פנים, אלא שהלה התעלם ממנו כאילו היה אוריר. הוא שרק קצובות במשרוקית שבפיו הכריז לפני הנוסעים להתאסף על הסיפון: "כל מי שלא יהו ביזו תעודת הפלגה רשמיות יורד מייד מהאונייה, היישר לבית המעצר!" הכריז בקול רועם, כביכול אינו יודע כי לאיש מבין הנוסעים אין תעודה שכזו.

בהלה אחזה את הנוסעים, ובדיקו באותו רגע, משמיהם האירו את עיניו של רבי שמאי. הוא פנה לאהרן אובד העצות ולחש באוזנו כמה מילים. אהרן הבין. הוא עטה על פניו ארשת פנים חמורת סבר ולחש באוזניו של המפקד בשפה שאיש מפקודיו לא הבין, ב'מאמע-לשון': "אם אנו מובלים עתה לבית המעצר, גם אתה תובל יחד איתנו... החזר לנו מייד את עשרים אלף הדולרים שקיבלת מתורת אישור המבצע!"

הלה הביט באהרן מבט מבובלב: "עשרים אלף דולר? על מה אתה מדבר?" "גם אני איני יודע", לחש אהרן, "ניתן לבית המשפט לברר זאת..."

פניו של המפקד החווירו כאשר הבין כי נכנס זה עתה למלכוד. הוא ידע כי בבית המשפט לא ימהרו לדחות את טענתם של אהרן ושותפיו על קבלת שוחד מצידו. ארכו לו לא יותר משניות ספורות כדי להבין את אשר עליו לעשות.

כך, באותו טון קשוח ששודם לכן הפגין כלפי הנוסעים, הוא פנה עתה לשוטרים שכמעט והחלו בביצוע המשימה והורה להם לעצור: "הכול בסדר, הספינה משוחררת לדרכה!" פסק.

הללו הביטו זה בזה בחוסר הבנה, אולם חזקה עליהם פקודתו. בזה אחר זה הם ירדו מהאונייה, והאונייה יצאה לדרכה.

תפילותיו של רבי שמאי ושל יתר הנוסעים נשאלו פרי. בפקחותו הנדידה שחונן בה משמיהם, הביא רבי שמאי הצלה לפליטים האומללים שתקוותם כמעט ונכזבה.

הגאון החסיד' עמ' 914